

<http://dx.doi.org/10.16926/p.2022.31.10>

Олексій КАРАМАНОВ (Oleksiy KARAMANOV)

<https://orcid.org/0000-0002-0067-0747>

Львівський національний університет імені Івана Франка

e-mail: oleksiy.karamanov@lnu.edu.ua

Ольга ЖЕЛЕЗНИК (Olha ZHELEZNYK)

СЗШ I-III ст. No 50 м. Львова

e-mail: zheleznikola@gmail.com

Технологія організації волонтерської діяльності у просторі музею

Słowa kluczowe: волонтерська діяльність, музей.

Організація та проведення волонтерської діяльності завжди передбачає реалізацію різноманітних дискурсів, що дозволяють вивчати, зіставляти та порівнювати різні культурні практики у сучасному «суспільстві знань».

Як відомо, волонтерська діяльність у сучасних умовах є активним соціальним рухом, поширеним у всьому світі. Загальноновизнаним є також факт визнання її ролі в галузі культури та висока оцінка на міжнародному рівні.

У сучасних умовах волонтерську діяльність можна розглядати у декількох важливих аспектах:

- по-перше, як важливий соціальний концепт, що дозволяє трансформувати певні поняття у новому ракурсі та ключі;
- по-друге, як спосіб впливу на конкретно-історичну ситуацію, сформовану в суспільстві;
- по-третє, як чинник впливу на особистість людей, що залучаються до цієї діяльності.

Будучи важливим соціальним процесом, волонтерство в умовах гнучкої взаємодії зі сферою культури часто впливає на перетворення самого суспільства, освоюючи такі напрямки, як:

- професійне волонтерство – благодійна та меценатська діяльність працівників культури та мистецтва;
- волонтерство на основі подій – діяльність, присвячена різним урочистим подіям;
- волонтерство у сфері збереження об'єктів культурної спадщини;
- інституційне волонтерство (зокрема музейне, бібліотечне волонтерство).

Особливо ці перетворення помітні в процесі організації волонтерської діяльності у просторі музею, який сам по собі може бути основою великого волонтерського руху як на національному, так і на міжнародному рівні. Світовий досвід свідчить, що саме грамотна та послідовна робота з волонтерами дозволяє зібрати унікальну спільноту активних людей, які у результаті стають запорукою сталого розвитку музею (Нгун'ко, 2019, с. 2).

Проблема організації волонтерської музейної діяльності була предметом наукових досліджень І. Гринька, Ю. Зінов'єва, О. Шелягіна, Л. Шляхтіної та інших дослідників, проте потребує нової оцінки та зіставлення з актуальною інформацією. Зокрема, необхідне чітке визначення волонтерської музейної діяльності як освітньої технології, для якої характерними є концептуальність, алгоритмізація, а також можливість проектування (Dychkiv's'ka, 2004, с. 46-47).

Сучасні музеї, як правило, завжди радо приймають волонтерів. По суті, волонтери є їх своєрідними «агентами впливу», які дозволяють побачити роботу музею з боку – помітити певні неточності в організаційній та методичній роботі; проаналізувати рух потоку відвідувачів на експозиції, Світовий досвід свідчить про можливість колосального залучення волонтерів до роботи (375000 осіб – США), коли вони могли перевищувати загальну кількість оплачуваних музейних співробітників утричі (Debo, 2013, с. 1).

Волонтерство є не лише потужним ресурсом розвитку музею та самого волонтера, а й усього суспільства загалом. Досвід зарубіжних та вітчизняних музеїв підтверджує ефективність музейного волонтерства у встановленні діалогу із суспільством, реалізації місії музеїв, розробці актуальних музейних програм та проектів, особистому зростанні.

Дослідники відзначають, що музеї відіграють важливу і значну роль у становленні особистості, що виражається у:

- формування у молодого покоління інтересу та любові до національної історії, мистецтва, емоційного зв'язку зі своїм соціальним та етнокультурним середовищем;
- сприянні профілактиці та подоланню духовної кризи суспільства, зберігачи та транслюючи у формі музейних предметів його культурну спадщину;
- виведенні індивіда за межі соціуму у світ цивілізації, загальнолюдських цінностей, у світ культури, що сприяє мистецькому та естетичному розвитку;
- розширенні світогляду та створенні умов для самонавчання та саморозвитку особистості;

— формуванні переконань та особистісного досвіду стосовно історії та культури (Mynbaeva, 2016, с. 31–32).

Саме тому волонтерство в музеї – це одна з форм культури участі, яка має на увазі «вільну, діяльну та усвідомлену участь людей у культурних та соціальних процесах, можливість для них бути не лише «споживачами» чи об'єктами впливу, але робити свій внесок у прийняття рішень та створення культурних подій» (Shlyachtina, 2014, с. 14). Волонтери беруть участь у розробці музейних ініціатив, що відповідають потребам суспільства; надають наявні знання та досвід, щоб допомогти розвитку музею, підвищити поінформованість спільноти про роль музеїв у збереженні культурної спадщини.

Виходячи з технологічних моментів, будь-яка діяльність волонтерів є одним із способів раціональної організації основної діяльності музею за активної участі аудиторії, що дозволяє:

- чітко планувати основні завдання та структуру волонтерської роботи у просторі музею;
- організовувати та постійно вдосконалювати різноманітні форми роботи – екскурсії, уроки, фестивалі, конкурси, майстер-класи;
- постійно розширювати коло активних прихильників та шанувальників музею у різних середовищах;
- аналізувати можливі «білі плями» та помилки у волонтерській роботі;
- стабільно впроваджувати нові ідеї, напрями та принципи діяльності;
- постійно залучати до співпраці нових людей, зацікавлених у промоції музейної діяльності.

Технологічний характер волонтерської діяльності прямо та опосередковано підтверджують різні волонтерські практики у музеях, які вже давно стали повсякденним явищем у всьому світі – інклюзивні музейні програми; культурні проекти для людей похилого віку, молоді, сімей, дитячої аудиторії, оформлені як волонтерство інклюзії, волонтерство культури, арт-волонтерство, волонтерство спадщини.

Найчастіше йдеться про специфіку самого музейного середовища, що продукує інтегративну символічну мову науки, техніки, ремесел та мистецтва; втілення колективної пам'яті народу; високий громадянський духовний та виховний потенціал; що підвищує рівень соціальної адаптації, емоційної комфортності, психологічного благополуччя (Mynbaeva, 2016, с. 20).

Як відомо, музейний простір відтворює історичні особливості процесу розвитку об'єкту від минулого до сьогодення. Об'єктом музейної експозиції можуть бути і художні колекції, і історична особистість, і епоха, і держава, і особливі предмети. У деяких музеях, завдяки сучасним технологіям, з'явилася можливість спрогнозувати варіанти розвитку об'єкта в майбутньому (Mynbaeva, 2016, с. 5).

Без перебільшення можна відзначити, що волонтерство дозволяє скласти повноцінний портрет аудиторії, що особливо важливо на етапі розробки

та адаптації програм та різноманітних заходів. Це передбачає, зокрема, увагу до різних аспектів волонтерства в різних країнах та дозволяє змодельовувати деякі аспекти організації волонтерської діяльності у просторі музею.

У досліджуваному ракурсі заслуговують на увагу різні волонтерські практики, що відрізняються своєю оригінальністю та нестандартним підходом до організації взаємодії з дітьми.

Наприклад, оцінюючи роль волонтерів у розвитку музеїв, дослідники наголошують на важливості наявності спільного командного волонтерського духу, спеціальних тренінгів, гарної організації, взаємної поваги (Ryabchuk, 2017).

У музейній роботі інтерес волонтерів не обмежується культурною діяльністю, а активно залучається до діяльності центрів сімейної освіти (для тих, хто любить працювати з дітьми), ресурсних центрів, відділів обслуговування клієнтів, соціологічних служб (Polin).

Деякі музеї реалізують програму волонтерських стажувань для студентів та випускників вищих навчальних закладів, - їм надається можливість отримати професійний досвід у закладі культури, що розвивається, ознайомитися з роботою відділів освіти, обслуговування відвідувачів, PR та комунікацій, експлуатації та організації виставок. Серед завдань волонтерів – супровід постійних та тимчасових експозицій, а також робота на рецепції музею, допомога у вирішенні поточних завдань окремих відділів (Muzeum Galicja).

Спеціально створений сайт Української волонтерської служби постійно складає добірку онлайн-волонтерських проєктів, серед яких допомога в оцифруванні історії разом із музеєм, робота з медіаресурсами, створення бази туристичних маршрутів та місць (Ukrayins'ka volunteers'ka sluzhba).

Серед інших напрямків волонтерської роботи – фото та відеозйомка музейних заходів, допомога під час заходів для дітей, активна участь у волонтерських проєктах (Muzej Khanenkiv); спільне створення інтерактивної виставки, проведення музейних майстер-класів, участь у дитячих ігрових проєктах, дитячих фестивалях та святах (Muzej Ivana Honchara) тощо.

Оригінальний варіант волонтерської діяльності реалізує дитячий мобільний театр пісні «Левеня» зі Львова (керівник – вчитель школи № 50 м. Львова Ольга Железник). У своїй безпосередній роботі цей театр гармонійно поєднує сучасні педагогічні технології (театральну та музейну педагогіку) з волонтерською та музейною діяльністю, які втілюються у благодійних виступах у музеях, шпиталях, активною концертною діяльністю у військових частинах, виступах з метою збору коштів для воїнів (Zheleznyk, Huryn, 2019, с. 58–59).

Це сприяє формуванню самосвідомості учнів, виховання культури почуттів та вираження емоцій, розвитку комунікативних здібностей, а також їхньої активної участі у суспільному житті.

Дослідники також вказують на можливості просування волонтерства у закладах культури; необхідність різних форм мотивації до участі у волон-

терській діяльності для представників різних соціальних груп; потребу у подальших кількісних дослідженнях з цієї теми. використання та популяризації волонтерства в закладах культури та розробки передових волонтерських практик (Instytut Spraw Publicznych, 2010, с. 111–115).

Якщо поставити собі за мету окреслити основне коло питань, що виникають у процесі організації ефективної комунікації музею з волонтерами, можна представити такі положення:

- Яка чисельність постійних співробітників музею щодо волонтерів?
- Як і коли музей розпочав роботу з волонтерами?
- Який основний контингент музейних волонтерів (пенсіонери, школярі, студенти)?
- Чи музей має власний волонтерський центр?
- Які основні напрямки роботи волонтерів?
- Які проблеми вирішує музей за допомогою волонтерів?
- Які труднощі виникають/можуть виникати під час організації роботи з волонтерами?
- Яку мотивацію пропонує музей своїм волонтерам?

Поступове та постійне залучення волонтерів до музею для участі у різних акціях, презентаціях, хакатонах, майстер-класах, відкриттях виставок, озвучування різноманітних соціальних процесів рано чи пізно призводить до створення цікавих музейних освітніх програм, які можуть логічно вписатися не лише у «музейні рамки», а процеси взаємодії з установами освіти різного рівня.

Особлива роль і значущість музейного волонтерства не дарма заслуговує на особливу увагу як перспективна та ефективна технологія, що дозволяє проводити різноманітні заходи як у музейному, так і навколomuзейному просторі, популяризувати культурну спадщину.

З одного боку, волонтери активно можуть допомагати дотримуватися певних правил організації музейної культурно-освітньої роботи, а з іншого – сприяти активному освоєнню музейного простору засобами музейної педагогіки, фактично сприяючи розробці стратегічного курсу музею, орієнтованого на перспективу.

Підключення волонтерів до роботи музею дозволяє зробити її більш персоналізованою та насиченою, оскільки саме вони можуть виявляти проблеми, з якими зустрічається відвідувач, його потреби, очікування від музею, аналізувати різні запити та вимоги. Саме тому, на думку дослідників, до волонтерів потрібно ставитися як до повноцінних членів музейної команди, – їх слід готувати та навчати, оскільки вони зможуть повноцінно та по-новому поглянути на наявні проблеми, запропонувати свіжі рішення, залучити нових людей та партнерів (Hryn'ko, 2019, с. 5).

На основі проаналізованого матеріалу ми можемо дійти висновку, що музейна волонтерська діяльність по праву є важливим соціальним яви-

щем у суспільстві. Це зумовлено тим, що волонтери не лише знають устрій музею та захоплені його роботою, а поділяють його місію та найважливіші завдання.

Використовуючи та просуваючи технологію волонтерської діяльності, сучасний музей:

- повноцінно реалізує свої наукові та освітні концепції на всіх рівнях;
- гарантовано досягає намічених цілей та результатів за оптимальних витрат;
- дозволяє вдосконалювати планування та розподіл ресурсів у стислий термін;
- передбачає відтворення ефективної волонтерської програми у будь-якому іншому музейному закладі;
- заохочує використання постійного зворотного зв'язку та оцінки тенденцій свого розвитку;
- використовує візуалізацію під час конструювання різноманітних дидактичних матеріалів, різних рекомендацій та посібників;
- поступово стає місцем реалізації творчого потенціалу особистості, де можуть бути втілені різноманітні завдання.

Таким чином, волонтери сприяють збагаченню та розвитку культурно-освітнього потенціалу музею, водночас допомагаючи співробітникам працювати з гостями музею, навчають та вдосконалюють їхні навички, що сприяє стратегічному розвитку волонтерської діяльності.

References

- Debo, T.A. (2013). *Volunteers in Museums: are Small Museums utilizing Volunteer management policies?* Southern Illinois University Carbondale.
- Dychkivs'ka, I. (2004). *Innovacijni pedahohichni tehnolohiyi*. Kyiv.
- Hryn'ko, Y.A. (red.) (2019). *Volonterij v muzee*. Moskva.
- Instytut Spraw Publicznych (2010). *Wolontariat w kulturze. Badania, ekspertyzy, rekomendacje*. Warszawa.
- Muzej Ivana Honchara. *Volonterij*. Retrieved from: <https://old.honchar.org.ua/tag/volonterij/>.
- Muzej Khanenkiv. *Volonterij*. Retrieved from: <https://khanenko.museum/uk/volonterij>.
- Muzeum Galicja. *Wolontariat i praktyki*. Pobrane z: <https://galiciajewishmuseum.org/muzeum/wolontariat-i-praktyki/>.
- Mynbaeva, A.K. (2016). *Muzejnoe obrazovatel'noe prostranstvo: proektyrovanye dlya razvytyya lychnosty*. Almaty.
- Polin. Museum of the History the Polish Jews. *Volunteering at the Museum*. Retrieved from: <https://polin.pl/en/volunteering-at-the-museum>.

- Ryabchuk, S. (2017). *Yak volonteriy mozhut' dopomohty rozvytku muzeyiv*. Retrieved from: <http://creativekid.info/yak-volonteriy-mozhut-dopomogty-rozvytku-muzeyiv/>.
- Shlyachtina, L. (2014). *Socyal'nye praktyky sovremennogo muzeyya: granicy dostupnosti. Voprosy muzeologii, 10 (2), c. 10–15.*
- Ukrayins'ka volonters'ka sluzhba. *Pidbirka onlajn-volonterstva*. Retrieved from: <https://volunteer.country/how-to/pidbirka-online-volonterstva>.
- Zheleznyk, O., Huryn, O. (2019). *Mystec'ko-pedahohichna tehnolohiya «Mobil'nyj teatr pisni «Levenya». Mystectvo ta osvita, 2 (92), c. 57–62.*

Technology of the organization of volunteer activities in the space of the museum

Abstract

The authors of the article consider various aspects of the organization of volunteer work in the space of the museum - in the context of social concepts, ways of influencing and preserving cultural heritage. The respective roles of volunteers are defined - as "agents of influence" of museums, effective communicators, implementers of the museum's mission, co-authors of current museum programs and projects. Various volunteer practices in museums are analyzed, which confirm the technological nature of volunteering in the appropriate contextual conditions

The authors come to the conclusion that volunteers contribute to the active development of the museum space by means of museum pedagogy, contribute to the development of a strategic course for the museum, focused on the prospect of sustainable development.

Keywords: volunteering, museum.

Organizacja działalności wolontariackiej w przestrzeni muzealnej

Streszczenie

Autorzy artykułu rozważają różne aspekty organizacji wolontariatu w przestrzeni muzeum – w kontekście koncepcji społecznych, sposobów oddziaływania i zachowania dziedzictwa kulturowego. Zdefiniowano poszczególne role wolontariuszy – jako „agentów wpływu” muzeów, skutecznych komunikatorów, realizatorów misji muzeum, współautorów aktualnych programów i projektów muzealnych.

Przeanalizowano różne praktyki wolontariackie w muzeach, które potwierdzają technologiczny charakter wolontariatu w odpowiednich warunkach kontekstowych. Autorzy dochodzą do wniosku, że wolontariusze poprzez pedagogikę muzealną przyczyniają się do aktywnego rozwoju przestrzeni muzealnej, przyczyniają się do wypracowania strategicznego kursu dla muzeum, zorientowanego na perspektywę zrównoważonego rozwoju.

Słowa kluczowe: wolontariat, muzeum.